

Атомник дослідив історію міста-супутника Рівненської АЕС: Варашу – 442 роки

Інженер служби аналізу безпеки Рівненської АЕС Віталій Охрімчук (на знімку) дослідив історію Вараша – міста-супутника електростанції

– Прочитавши статтю на Вікіпедії про Вараш, здивувався, чому дата заснування така недавня – 1776 рік. Адже сусідні села значно «старші». Крім того, якщо село не таке старе, то чому стільки невизначеності з походженням його назви, якій приписують походження то з іранських, то зі слов'янських, то з угорських мов? Все це викликало цікавість, тому вирішив пошукати в Інтернеті більше інформації.

Архівне фото церкви у Вараші.

Атомник дослідив історію міста-супутника Рівненської АЕС: Варашу – 442 роки

Початок на с. 1

Пошуки привели до праці українського історика Олексія Барановича «Залюднення України перед Хмельниччиною», виданої 1931 року. У ній автор на основі подимного реєстру 1629 року оцінив населення Волинського воєводства Речі Посполитої у першій половині XVII століття.

– І тут я зробив перше відкриття, адже серед населених пунктів, з жителів яких збирався податок згідно з реєстром, є і Вараш! Отже, 1776 рік – це далеко не перша згадка про село. І село Вараш на ті часи було досить великим, оскільки згідно з реєстром мало 69 димів (домогосподарств), що за оцінками істориків відповідало населенню приблизно 450 осіб, – розповідає Віталій Охрімчук.

Чи міг Баранович помилково вказати у своїй роботі село Вараш? Оскільки оригінали подимних реєстрів можна побачити лише в архівах України та Польщі, їх перевірка видається складним завданням. Тому Віталій продовжив шукати дані, адже були ще історичні документи. Одного з них у своїй праці згадує Баранович – це польський етнограф та історик Александер

Архівне фото будиночків у Вараші.

Яблоновський. В одній зі своїх монографій, виданій 1889 року і доступній у польській онлайн-бібліотеці, він публікує списки, складені на основі поборових (податкових) реєстрів 1577 і 1583 років. І тут знову відкриття, адже в реєстрі 1577 року серед таких знайомих нам, хоч і наведених польською мовою, назв довколишніх сіл, атомник знайшов Hwarasz (Гварош). Сумнівів не залишилося, що це і є Вараш, який нині є сучасним містом-супутником РАЕС. За тих часів село належало князю Михайлу Чорторийському і

адміністративно відносилося до Чорторийської волості Луцького повіту Волинського Воєводства Малопольської провінції Речі Посполитої. У реєстрі 1583 року також присутнє село Гварош, яке перебувало у власності Гнєвоша Олексовського і відносилося вже до Володимирського повіту.

Підсумовуючи вищесказане, можна констатувати, що село Вараш не менш давнє, ніж довколишні села, і перша згадка про нього датується не 1776 роком, як вважалося дотепер, а 1577 роком. Лишається нез'ясованим тільки одне питання:

чому до сьогодняшнього часу ця дата була невідомою? Адже офіційно дати першої згадки про більшість довколишніх сіл взято саме з поборових реєстрів. Можливо, село Вараш «загубилося» через колишнє написання Hwarasz? І саме через наявність на початку букви «Н» історики не співставили Hwarasz з Варашем? Однак, Олексій Баранович все ж розпізнав у цій назві Вараш. І, як було виявлено Віталієм Охрімчуком, вже після завершення свого «дослідження», не він один.

Протягом 1984-1986 років у Вінніпезі (Канада) вийшла

Фрагмент карти кінця XIX століття.

друком праця українського історика та археолога Олександра Цинкаловського «Стара Волинь і Волинське Полісся», в якій згадується про існування у 1577 році села Гварош, або ж Вараш, Варяж, не вказуючи, однак джерела цих даних. Той факт, що до цього часу не було широко відомо про давність Вараша, можна пояснити лише відсутністю ґрунтовних досліджень в обумовленому напрямі раніше. Та, на превеликий жаль, і за часів незалежності України.

Тож скільки насправді років Варашу? Хтось скаже, що місто Вараш засноване 1973 року під назвою Кузнецовськ. Хтось, заглянувши у Вікіпедію, назве дату 1776 рік – дату першої згадки про село Вараш, пов'язану зі спорудженням Свято-Михайлівської православної церкви, яку ще встигли побачити і перші будівельники Рівненської АЕС, до когорти яких належали і батьки Віталія Охрімчука. Ці ж дати фігурують і на сайті Верховної Ради України в

Робота над картою міста Михайла Чорторийського, Маршала Зятковського.

Miasto Czartoriajskie

Домк. 30 по гр. 2.	30 по гр. 2.
Вараш, дым. 11 по гр. 20.	Вараш, дым. 5.
Вараш, дым. 3.	Дубаш, дым. 5.
Зарвоста, дым. 2.	Скуча, дым. 4.
Міхаліца, дым. 4.	Міхаліца, дым. 3.
Талаша, дым. 10.	Андрія, дым. 5.
Полесоя, дым. 1.	Ліпша, дым. 1.
Лозки, дым. 2.	Пелеша, дым. 4.
Лубаша, дым. 5.	Лубаша, дым. 4.
Вала Гнєвоша, дым. 2.	Розкошаньце, дым. 4.
Вала Гнєвоша, дым. 20 по гр. 6.	Колідя, дым. 4.
20.	Міхаліца, дым. 3.
Міхаліца, дым. 3 по гр. 20.	Забітша, дым. 7.
Нрава, дым. 2.	Ласова, дым. 3.

Фрагмент документа з поборового реєстру 1577 року, в якому є згадка про Вараш.

обліковій картці міста, як дати відповідно заснування смт. Кузнецовськ та першої згадки про село Вараш. А яку ж дату вважати такою правильною? Чи варто викидати з історії міста історію села Вараш? На думку місцевого дослідника, ні. Адже село не зникло безслідно, а лише трансформувалося в сучасне місто, завдяки промисловому прогресу та спорудженню енерговелету – Рівненській АЕС. І міст зі схожою історією в Україні дуже багато. Досі стоять поруч з багатопверхівками, хоч і поодинокі, сільські хати. І живуть поміж нами мешканці того Вараша, який споконвіків стояв над Стиром.

У планах Віталія Охрімчука – не зупинятися на досягнутому. Окрім вивчення власного родоводу, дослідження історії виникнення Вараша, атомник планує зібрати разом усі маловідомі факти з історії міста-супутника РАЕС та опублікувати свою працю у вигляді статті на Вікіпедії.

Вікторія ШЕЙКІНА,
кореспондент
прес-центру
Рівненської АЕС